

Yüksek Sayıda Makalenin Sırrı

Metin Balcı / mbalcı@metu.edu.tr
TÜBA üyesi ve ODTÜ öğretim üyesi

Son yıllarda kamuoyunda tartışılan konulardan biri ülkemizde bulunan üniversitelerden kaçının dünyada ilk 500 arasına girdiğidir. Bu konunun tartışılması elbetteki sağlıklı bir gelişmenin göstergesidir. Bu tür tartışmalar zaman zaman istismar da edilmektedir. Dünyada bazı kuruluşlar, her yıl üniversiteleri inceleyip bir sıralama yapmaktadırlar, ki böyle bir çalışmayı yapmak oldukça zordur. Üniversitelerin sıralamaları yapılırken çeşitli kriterler temel olarak alınır. Bu kriterlerden biri ülke adresli yayımlanan bilimsel makalelerin sayı ve kalitesidir. Bugün ülkemizde, yayın sayısını artırmakla kişileri doçent ve profesörlüğe yükseltmenin ötesine gidemeyeceğimizi ileri süren bilim insanı sayısı maalesef oldukça fazladır.

Onlara basit bir mantıkla şu cevabı vermek isterim. Çok sayıda ve kaliteli bilimsel makale üreten eğitim kurumlarında çok iyi yetişmiş bilim insanları bulunur. Onların olduğu yerde kaliteli eğitim verilir ve kaliteli insan gücü yetişir. Kaliteli bir şekilde yetişmiş insan gücü ileride istihdam edildiği kurum ve kuruluşlarda ülke için en iyi hizmeti verir

ve dolayısıyla ülke kalkınmasına, ülkenin refah düzeyinin artmasına önemli katkılar sağlarlar. Bilimsel araştırmalar bir amaç doğrultusunda yapıldığı gibi (uygulamalı, patente yönelik) doğayı anlamak için de yapılır (temel araştırmalar) ve bu araştırmalar insan gücünün yetişmesinde aynı zamanda araç rolünü de görürler. Ayrıca oluşan bilgi birikimi ileride uygulamaya dönüşebilir.

Bu yazıda 2010 yılında Türkiye adresli makalelerin yayımlandığı ilk 10 dergi incelenmiştir. Bu dergiler WEB of Science veritabanınca taranan dergiler grubundadır. Son yıllarda bu veri tabanı tarafından taranan dergi sayısı bazı nedenlerden dolayı [1] arttı ve bu da Türkiye adresli makale sayısının artışına neden oldu.

2010 yılında WEB of Science veri tabanı tarafından taranan bilimsel dergilerde yayımlanan Türkiye adresli makalelerin sayısı 21.529'dur. Bu sayıda yalnız bilimsel makaleler var; kongre özeti, konferans vs. yok. En çok makalenin yayımlandığı ilk 10 dergi Tablo 1'de verilmiştir. Bu dergilerde yayımlanan yaklaşık 1900 makale, toplam makale sayısının

Dergi Adı	Yayın Sayısı 2010	[a]	Çıkaran Kuruluş	Yayın için ödenen ücret	Türk Editör / Toplam Editör
Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi	291	C	Türkiye Klinikleri	--	
Scientific Research And Essays	263	C	Malezya	550 \$	2/14
Journal of Animal And Veterinary Advances	258	C	Medwell Journals Pakistan	550-750 \$	14/69
Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi	228	C	Kafkas Üniversitesi	--	
Asian Journal of Chemistry	195	C	Hindistan	30 £ sayfa başı + üyelik aidatı	
African Journal of Biotechnology	150	C	Academic Journals	650 \$	3/108
Acta Crystallographica Section E-Structure	146	C	Wiley	--	14/69
Expert Systems With Applications	125	A	Elsevier	--	
Turkish Journal of Medical Sciences	122	C	TÜBİTAK	--	
African Journal of Agricultural Research	113	C	Academic Journals	600 \$	8/135

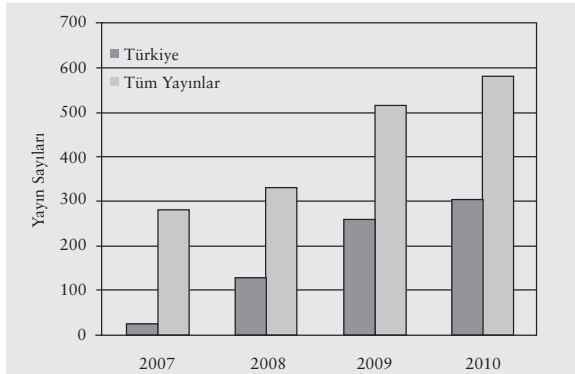
Tablo 1. 2010 yılında Türkiye adresli makalelerin yayımlandığı ilk 10 bilimsel dergi ve bu dergilere ait bilgiler. [a]TÜBİTAK tarafından yapılan gruplandırma girdiği grup.

... Bu da Türk bilim camiasının çoğunlukla etki değeri çok düşük dergilerde yayın yaptığını ortaya koymaktadır.

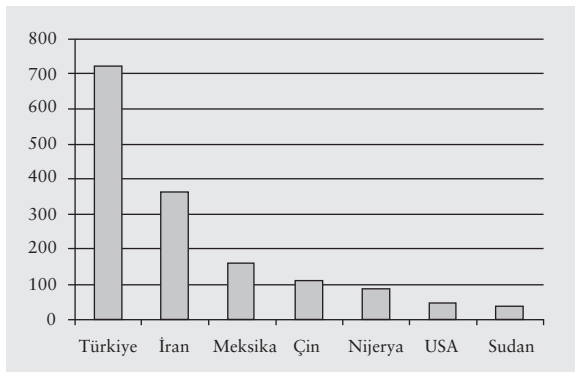
%10'u civarındadır. Bu 10 derginin analizi, karşımıza ilginç tablolar çıkartıyor. Dergilerin 3'ü Türkiye'de farklı kurumlar tarafından çıkarılıyor, diğerleri ise yabancı dergilerdir. Bu dergilerin 9'u TÜBİTAK tarafından yapılan gruplandırmada C grubuna, yalnız biri A grubuna girmektedir. Bu da Türk bilim camiasının çoğunlukla etki değeri çok düşük dergilerde yayın yaptığını ortaya koymaktadır.

Özellikle paralı dergilerin geniş bir editör ekibi bulunuyor ve Türk editör sayısı da oldukça fazladır.

En can alıcı noktalardan biri ise bu 10 dergiden 5'inin makaleleri belli bir ücret karşılığında yayımlanmasıdır. Bu ücretler 500 ile 750 dolar arasında değişmektedir. Özellikle paralı dergilerin geniş bir editör ekibi bulunuyor ve Türk editör sayısı da oldukça fazladır.

Şekil 1a. Journal of Animal and Veterinary Advances dergisinde 2007-2010 yılları arasında yayımlanan tüm makalelerle Türkiye adresli makalelerin sayısı.

Şekil 1b. Bu dergide yayımlanan tüm makalelerin ülkelere göre dağılımı.

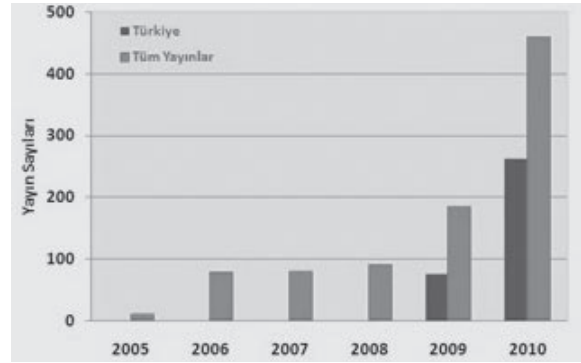
Bilim Kullanılıyor

Son yıllarda bazı kişiler, kuruluşlar ve hatta ülkeler organize bir şekilde bilimsel dergi çıkarmak için bir yarış içerisine girmişlerdir. Bunların amaçları kesinlikle bilime katkı sağlamak olmayıp tamamen maddi çıkar sağlamak. Örneğin Journal of Animal and Veterinary Advances başlıklı dergi 2007 yılında yayın hayatına girmiş Pakistan (Medwell Journals) tarafından yayımlanan bir dergidir (Şekil 1).

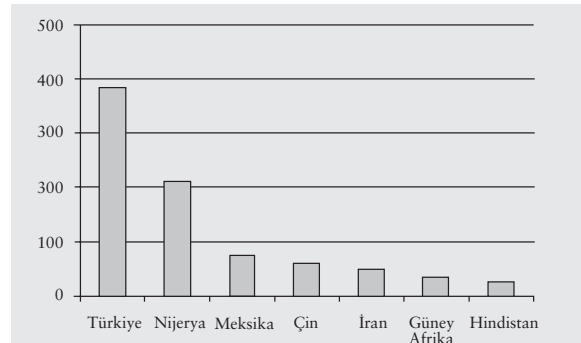
Derginin mevcut 69 editörününün 14'ü Türk'tür. Yoksa bu dergi Türk bilim insanlarının makalelerini yayımlamak için mi hayata geçirildi?

Derginin ismi her ne kadar hayvancılık ve veterinerlikle ilgili bir çağrışım yapıyorsa da yayın dağılımı hemen hemen homojen olup çoğu sahayı (tıp, temel bilimler, mühendislik, ziraat) kapsamaktadır.

Bugüne kadar dergide yayımlanan toplam makale sayısı 1762 olup bunların 722'si (%41'i yani) Türkiye adresli iken Pakistan adresli tek bir makale yoktur. Derginin mevcut 69 editörününün 14'ü Türk'tür. Burada hemen şu soru akla geliyor. Bu dergi ne zaman Türk bilim camiası tarafından be-

Şekil 2a. Scientific Research and Essays dergisinde 2005-2010 yılları arasında yayımlanan tüm makaleler ile Türkiye adresli makalelerin sayısı.

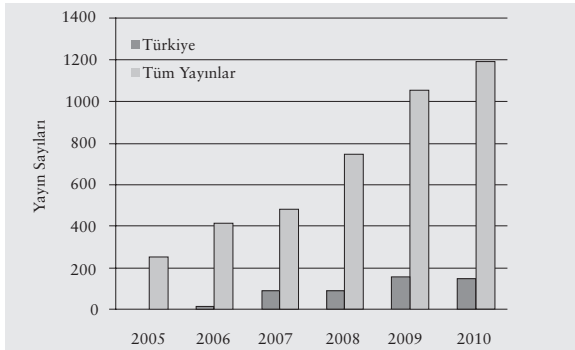
Şekil 2b. Bu dergide yayımlanan tüm makalelerin ülkelere göre dağılımı.

nimsendi ve neden bu kadar Türk editör atandı? Yoksa bu dergi Türk bilim insanlarının makalelerini yayımlamak için mi hayata geçirildi?

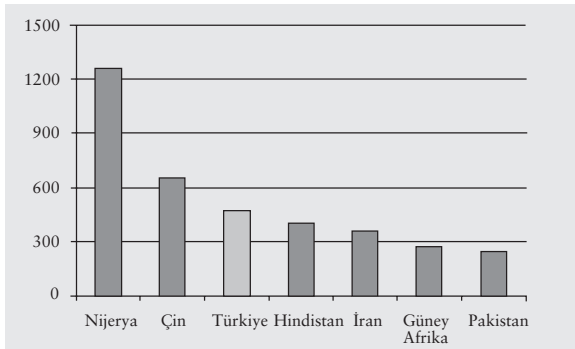
Diğer bir dergi ise Malezya tarafından 2005 yılında çıkarılmaya başlayan Scientific Research and Essays isimli dergi çok kısa bir süre de Türk bilim camiası tarafından keşfedilmiştir. Son 5 yılda yayımlanan makale sayısı 911'dir.

Diğer bir dergi ise Malezya tarafından 2005 yılında çıkarılmaya başlayan Scientific Research and Essays isimli dergi çok kısa bir sürede Türk bilim camiası tarafından keşfedilmiştir. Son 5 yılda yayımlanan makale sayısı 911'dir (Şekil 2). Türkler son iki yılda yapmış olduğu yayımlarla (toplam 373 makale, %40) hemen bu dergide de birinci sıraya oturmuşlardır. Türk bilim camiası bu dergide yayın yapan Nijerya, Malezya, Çin ve İran ile yarışmıştır.

Son yıllarda bilim camiamız Afrika dergilerini keşfetmeye başlamış ve çok kısa sürede bu dergilerde de yayın yapan ülkeler arasında birinci sıraya

Şekil 3a. African Journal of Biotechnology dergisinde 2005-2010 yılları arasında yayımlanan tüm makaleler ile Türkiye adresli makalelerin sayısı.

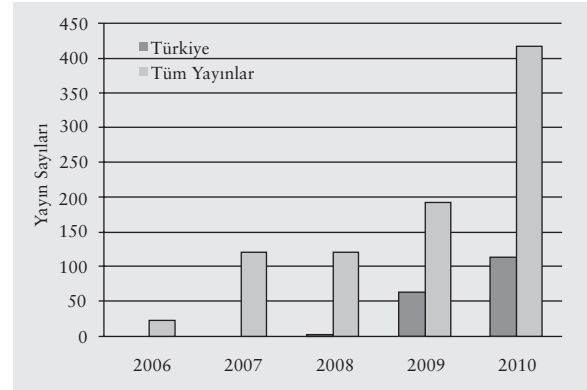

Şekil 3b. Toplam yayımlanan makalelerin ülkelere göre dağılımı.

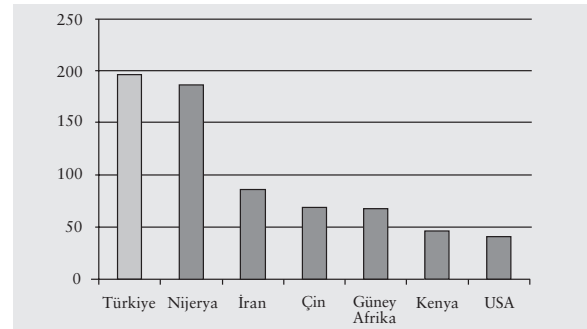
Son yıllarda bilim camiamız Afrika dergilerini keşfetmeye başlamış ve çok kısa sürede bu dergilerde de yayın yapan ülkeler arasında birinci sıraya oturmayı başarmıştır

oturmayı başarmıştır (Şekil 3 ve 4). African Journal of Agricultural Research ve African Journal of Biotechnology dergileri Academic Journals adlı bir firma tarafından çıkarılmaktadır. Bu firmanın tüm sahalarda yayımladığı bilimsel dergi sayısı 103 olup dergilerin tamamı paralıdır (500-750 dolar). Bu firmanın merkezi Kenya'dadır, dergi editörleri çeşitli ülkelerdendir.

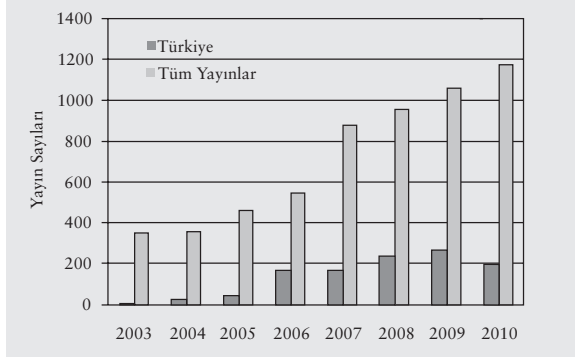
Asian Journal of Chemistry 30 yılı aşkın bir süredir Hindistan tarafından yayımlanan bir dergi olup kimyacıların yanısıra biyolog ve ziraatçıların da yoğun ilgi gösterdiği bir dergidir (Şekil 5). Bilim camiası bu dergiyi biraz geç keşfetmiş olsa da son yıllarda Türkiye, Hindistan'dan sonra yayın sayısı açısından birinci sıraya oturmuş olup, İran ile bir rekabet içerisine girmiştir. Bu dergi sayfa ba-

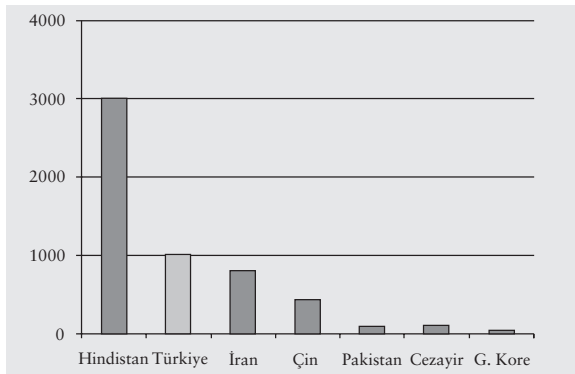
Şekil 4a. African Journal of Agricultural Research dergisinde 2005-2010 yılları arasında yayımlanan tüm makaleler ile Türkiye adresli makalelerin sayısı.

Şekil 4b. Toplam yayımlanan makalelerin ülkelere göre dağılımı.

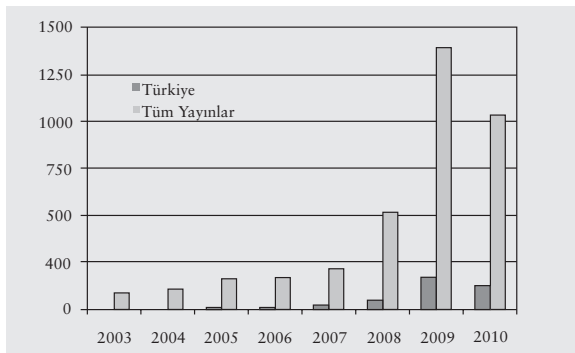
Şekil 5a. Asian Journal of Chemistry dergisinde 2003-2010 yılları arasında yayımlanan tüm makaleler ile Türkiye adresli makalelerin sayısı.

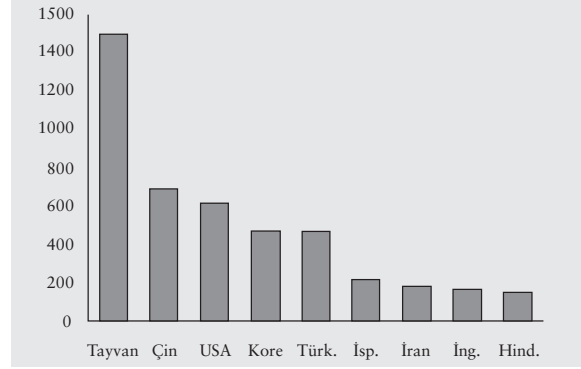
Şekil 5b. Toplam yayımlanan makalelerin ülkelere göre dağılımı.

şına 30£ almakta ve makale yayınlayanların dergiye abone olma koşulunu getirmektedir. Bu da ortalama bir makalenin 750 dolara yayımlanacağını göstermektedir.

Expert Systems with Applications adlı dergi Elsevier tarafından çıkarılan ve A grubuna giren bir dergidir. Genel olarak A grubuna giren ve etki değeri yüksek olan dergilerde yayın yapan ülkeler çoğunlukla bilimde gelişmiş ülkelerdir. 2003 yılında yayın hayatına başlayan bu derginin dikkat çeken

Şekil 6a. Expert Systems with Applications dergisinde 2005-2010 yılları arasında yayımlanan tüm makaleler ile Türkiye adresli makalelerin sayısı.

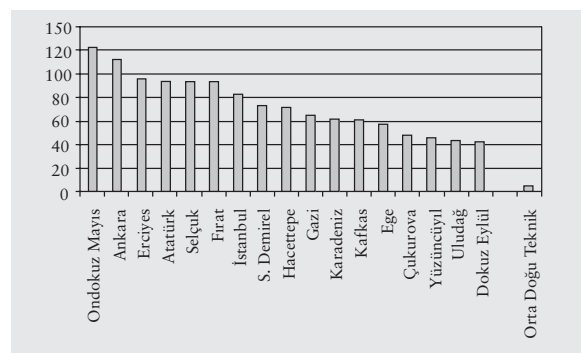

Şekil 6b. Toplam yayımlanan makalelerin ülkelere göre dağılımı.

noktalardan birisi; her üç yayından birinin Tayvan adresli olmasıdır. Dergide en çok yayın yapan ülkeler arasında Tayvan'ın yanısıra Türkiye, İran, Kore, Çin gibi ülkelerin ön plana çıkması çok ilginçtir.

Dergide en çok yayın yapan ülkeler arasında Tayvan'ın yanısıra Türkiye, İran, Kore, Çin gibi ülkelerin ön plana çıkması çok ilginçtir.

Özetle, Türkiye adresli makalelerin en çok yayımlandığı ilk 10 bilimsel dergide yayımlanan makaleler üniversiteler bazında incelendiğinde, makalelerin daha çok Anadolu üniversitelerinde çalışan öğretim üyeleri tarafından yayımlandığı görülmektedir. Gelişmiş üniversitelerin yayın sayısı bu dergilerde daha azdır. Örneğin, birinci sırada bulunan Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nin yayın sayısı 122 (Bu makalelerin 60'ı Acta Crystallographica Section E-Structure Reports Online dergisinde yayımlanmıştır) iken Orta Doğu Teknik Üniversitesi 5 makale ile 85'inci sıradadır.

Şekil 7. Türkiye adresli makalelerin en çok yayımlandığı ilk 10 dergide 2010 yılında çıkan yayınların üniversitelere göre dağılımı (1940 Makale).

Yükseltilme Kriterleri Gözden Geçsin

Ülkemizde doçentlik için yükseltilme kriterleri ilk kez 1995 yılında oluşturulan komisyonlar tarafından belirlendi. Çok iyi niyetlerle o yıllarda belli sayıda yayın yapma zorunluluğu getirildi. Aradan 16 yıl geçti. Bu kriterler elden geçmedi ve hiç bir yenilik getirilmedi. Öğretim elemanları yayın yapmaya zorlandı. Bu da doğal olarak Türkiye adresli yayınların sayısını artırdı.

Adaya sordukları soruların cevabını dahi bilmeyen hocalar mevcuttur.

Bu süreç zarfında Türkiye’de üniversite sayısı da hızlı bir şekilde artmaya başladı. Yakın üniversitelerde doktora derecesini alanlar bu yeni üniversiteleri doldurmaya başladı. Hiçbir altyapısı olmayan bu üniversitelerde istihdam edilen kişiler, altyapısı olan fakat bilimsel üretkenliği olmayanlar, yayın yapma zorunluluğundan dolayı, tümü olmasa da bir kısmı, yayın için çeşitli etik dışı yollara başvurmaya başladılar. Ciddi bir bilimsel süzgeçten geçmeyen ve (matematikte teamülün aksine) parayla yayın yapan dergilere yönelme yolunu seçtiler.

Ülkede profesör sayısı da artmaya başladı

Doğal olarak tüm profesörler (profesörler arasında ayırım yapılamayacağına göre) doçentlik sınavlarına girmeye başladılar. Jürilerin önceden toplanması kaldırıldı. Öğretim üyelerinin önemli bir kısmı yeterli eser sayısını gördükleri takdirde adayları eserlerden başarılı buldular. Böylece çok kişi doçent unvanını aldı. Türkiye’de bir şekilde doçent olan bir kişi 5 yıl sonra profesördür. Bunun önüne geçmek çok da kolay değildir. Çünkü ülkemizde bu unvanlar, liyakata göre verilen değerler olmaktan çok uzakta olup kişinin tamamen özlük hakkına indirgenmiştir. Öğretim üyelerimizin önemli bir kısmı tek başına doğru karar veremediğinden birçok doçent adayı eser aşamasında aradan sıyrılmaktadır.

Girdiğim sınavlarda, öğretim üyelerinin bir kısmının seviyelerinin ne kadar düşük olduğunu görmekte ve hayretle izlemekteyim. Adaya sordukları soruların cevabını dahi bilmeyen hocalar mevcuttur.

Ayrıca yıllardır izlediğim bir diğer nokta ise, doçentlik sınavlarında adaylara sorulan soruların seviyesi, yüksek lisans veya doktora sınavlarında sorulan sorulardan farklı değil. Bu sistemle derece almış ve bu sınavlara giren hocaların daha üst sevi-

yede soru sormasını beklemek de doğru değildir.

Paralı Profesörlük Önerisi

Öğretim üyelerimizin önemli bir kısmı paralı dergilerde makale yayımlayarak derece alma yollarına başvurumaktadırlar. Dışarıya bu konuda önemli miktarlarda döviz ödenmektedir. Bu nedenle paralı doçentlik ve paralı profesörlük atamasını belki de düşünmeye başlamamız gereken zaman gelmiştir. Kendi kendimizi avutmaktansa böyle bir çözüm öğretim üyelerini hem rahatlatır ve hem de zor koşullarda çalışarak hakkıyla bu unvanları almış öğretim üyelerimize de daha fazla haksızlık etmemiş oluruz. Doçentlik ve profesörlük ataması için bir gün (Doçentlik ve/veya Profesörlük Bayramı) tesbit edilir. Her yıl o gün derslere ara verilir, kampüslerde hoca öğrenci kolkola girer halay çekeriz, hem de hocalarımıza verilen bu unvanları doyasıya kutlamış oluruz. Ne dersiniz?

Üzerinde durmak istediğim bir diğer nokta ise, son yıllarda giderek sayısı artan “doktoradan birkaç ay sonra doçentliğe müracaat eden” adayların durumudur. Doktorayı alır almaz doçentliğe müracaat eden kişiler bir şekilde doçentlik için gerekli yayın koşullarını sağlamaktadır (doktorayla bağlantısı olmayan makale sayısı açısından). Böyle durumda olan bir kişinin bağımsız ve/veya kendi öğrencisiyle yayın yapmış olması teorik olarak mümkün değildir. Bu iki şekilde olabilir.

1. Aday hocasıyla doktora esnasında yapmış olduğu çalışmaların bir kısmını doçentlik için saklamaktadır.

2. Daha yaygın olan yöntemlerden biri, bir hocaların yönetiminde doktora yapan kişilerin karşılıklı olarak isimlerinin yayınlara konulmasıdır.

Burada asıl etik dışı davranışı sergileyen hocaların kendileridir. Jüri üyeleri bu durumu hemen fark edip kişinin doçent olmasını engelleyebilirler. Ancak, bu durumda gerçekten yürekli hocalara çok ihtiyacımız vardır. Nerede cesurca o kararı verecek hocalar? Bu vesileyle herkesin doçentlik sınavlarına jüri üyesi olarak girmemesi gerekir.

Eğer bu durumun önüne geçilemiyorsa benim ilgililere yeni bir teklifim olacak, bütünleşik doktora eğitiminde olduğu gibi bütünleşik doçentlik programının bir an önce gündeme getirilmesidir. ♣

Kaynakça

[1] M. Balcı, *Türk Mucizesi Değil*, CBT 1135, 14, 2008.